

І. О. Гайдай

кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри іноземних мов
Державного університету «Житомирська політехніка»

І. С. Ковальчук

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов
Державного університету «Житомирська політехніка»

С. В. Суховецька

старший викладач кафедри іноземних мов
Державного університету «Житомирська політехніка»

О. В. Хорош

викладач кафедри іноземних мов
Державного університету «Житомирська політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПРАВООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ» У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті досліджено особливості формування іншомовної комунікативної компетентності студентів спеціальності «Правоохоронна діяльність» у закладах вищої освіти. У результаті теоретичного аналізу досліджуваної проблеми окреслено значущість формування іншомовної комунікативної компетентності студентів спеціальності «Правоохоронна діяльність» у закладах вищої освіти. Наголошено на важливості іноземної мови як основного засобу міжнародної комунікації, що характеризує досконалу професійну діяльність студентів. З'ясовано, що одним із найголовніших завдань іншомовної підготовки майбутніх правоохоронців є подолання мовного бар'єра, а процес вивчення іноземної мови має бути спрямованим на опанування передусім навичками іноземної усної мови, які можуть застосуватися в найтиповіших ситуаціях професійного спілкування.

У процесі наукового пошуку виокремлено ефективні методи формування іншомовної комунікативної компетентності студентів спеціальності «Правоохоронна діяльність» у закладах вищої освіти (проведення спільних занять з іноземними студентами Державного університету «Житомирська політехніка», моделювання ситуацій професійного мовного спілкування, проведення спільних відкритих лекцій викладачем-носієм іноземної мови).

З'ясовано, що найбільш доцільним у навчанні іноземної мови майбутніх правоохоронців є комунікативно орієнтований компетентнісний підхід, оскільки правоохоронна діяльність має комунікативний характер. Досліджено, що організація процесу навчання залежить від власного й пізнавального досвіду. Дослідниці розглядають підвищення професійної мотивації та розвиток професійної спрямованості особистості, що реалізуються в процесі викладання іноземної мови студентам спеціальності «Правоохоронна діяльність». Автори окреслюють засади, на яких повинен ґрунтуватися процес формування іншомовної комунікативної компетентності в студентів спеціальності «Правоохоронна діяльність».

Доведено, що ефективним у процесі підготовки майбутніх правоохоронців є професійно орієнтований підхід до навчання іноземної мови, а саме інтегроване навчання предметного змісту й мови – Content Language Integrative Learning (CLIL).

Ключові слова: компетентність, іншомовна комунікативна компетентність, іноземна мова, правоохоронна діяльність, заклади вищої освіти.

Постановка проблеми. Сьогодення вищої освіти в Україні характеризується наближенням вітчизняних стандартів підготовки фахівців до вимог, встановлених у державах-учасницях Європейського Союзу (далі – ЄС). У таких процесах дещо осторонь перебувають заклади вищої освіти, в яких здійснюється підготовка фахівців для правоохоронних органів. Це зумовлено

насамперед специфічними умовами навчання в таких закладах, що ускладнює їх реформування в загальному руслі відповідних процесів.

Іншомовна складова частина програми підготовки працівників правоохоронних органів відіграє важливу роль в процесі сучасної вищої освіти за професійним спрямуванням. Це викликано декількома причинами: випускникам немовних

вищих навчальних закладів необхідно володіти термінологією у сфері професійної діяльності; вміти працювати з іншомовною довідковою літературою та Інтернет-джерелами за фахом; брати участь у наукових дискусіях; готувати презентації та доповіді на професійні теми [3, с. 15–16].

У процесі сучасної іншомовної підготовки майбутні правоохоронці повинні не тільки опанувати мовними засобами, а й навчитися використовувати їх для ефективного розв'язання завдань за своєю спеціальністю [3, с. 15–16].

Іноземна мова розглядається як засіб придбання та поглиблення фундаментальних знань за основним фахом. Таким чином, однією з ключових цілей іншомовної освіти є розвиток професійної комунікації, яка на практиці не завжди успішно реалізується [3, с. 15–16].

Для розв'язання поставлених завдань використовувалися такі методи дослідження: теоретичні (контент-аналіз основних понять, синтез, порівняння, узагальнення) для узагальнення філософської, психолого-педагогічної, соціологічної літератури й визначення сутності й структури комунікативної компетентності студентів спеціальності «Правоохоронна діяльність»; емпіричні (бесіди, письмове й усне опитування, тестування) для визначення ефективних методів формування іншомовної комунікативної компетентності студентів спеціальності «Правоохоронна діяльність» у закладах вищої освіти, виявлення суперечностей у змісті, формах і методах освітнього процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчив підвищення наукового інтересу до дослідження різноманітних аспектів підготовки майбутніх правоохоронців. Проте, на нашу думку, іншомовна підготовка не досить викладена в педагогічній науці.

Проблемні аспекти підготовки фахівців для органів внутрішніх справ України, а тепер і Національної поліції, представлені вагомим доробком фахівців з адміністративного права, педагогіки, службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку тощо. Серед інших варто відзначити дослідження таких фахівців, як О.М. Бандурко, В.А. Глуховер, М.І. Іншин, Р.А. Калюжний, А.А. Манжула, В.П. Петков, О.Ю. Синявська, О.В. Червяков. Разом із тим подальше реформування Національної поліції України вимагає запровадження нових стандартів підготовки поліцейських, зокрема й з іноземної мови. Так, досі не розв'язаними лишаються проблеми, пов'язані з розвитком іншомовної комунікативної компетентності студентів-правоохоронців, що й зумовлює актуальність представленого дослідження.

Мета статті полягає у визначенні особливостей формування іншомовної комунікативної компетентності студентів спеціальності «Правоохоронна

діяльність» у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання та виробленні пропозицій щодо поліпшення такої діяльності.

Виклад основного матеріалу. Л.Д. Дягілева представила основні дидактичні шляхи підвищення ефективності професійно спрямованої мовної підготовки майбутніх правоохоронців, а також проблеми формування прагматичної компетенції в навчанні іноземної мови майбутніх працівників правоохоронних органів і розглянула можливі варіанти розв'язання такої проблеми [4, с. 35–39].

О.Б. Бігич досліджує професійно орієнтований підхід до навчання іноземної мови. Він передбачає взаємопов'язане формування в студентів міжкультурної та професійної компетентностей і конкретизується в таких різновидах: інтегроване навчання предметного змісту й мови (Content Language Integrative Learning – CLIL); навчання через зміст (content-based instruction); загальнопедагогічний підхід «навчання шляхом виконання» (learning by doing); комбіноване / змішане навчання (blended learning); конструктивістський підхід [1, с. 13–14].

Л.В. Волкова досліджує полікультурний компонент професійної компетентності фахівців правоохоронних органів. На думку дослідниці, необхідними ознаками сформованості полікультурного компонента професійної компетентності майбутніх фахівців є сформоване світосприйняття студентів; усвідомлення себе носіями національних цінностей; розуміння взаємозалежності між собою та всіма людьми; розвинута комунікативна культура студентів, а саме: знання етики дискусійного спілкування та взаємодії з людьми, які дотримуються інших поглядів, віросповідань, із представниками інших культур; загальнопланетарний образ мислення; толерантність, повага до мови, релігії, культури різних націй [2, с. 25].

М.Л. Кривич та О.С. Комарова визначають підхід як базову категорію навчальної діяльності й визначають стратегії навчання іноземної мови. Серед суттєвих методологічних підходів до іншомовної підготовки фахівців науковці вважають: знаннєвий, аксіологічний, лінгвокультурологічний, соціокультурний, лінгвокраїнознавчий, комунікативно-діяльнісний, особистісно орієнтований та особистісно-діяльнісний, компетентнісний, рівневий тощо [5, с. 56–58].

Т.В. Мельнікова стверджує, що формування іншомовної та міжкультурної комунікативної компетенції передбачає напрацювання навичок використання іноземної мови з метою самоосвіти й є складовою частиною професійної підготовки працівників правоохоронних органів і сектору безпеки [6, с. 70–71].

Ми погоджуємося з думкою дослідників, що одним із найголовніших завдань іншомовної

підготовки майбутніх правоохоронців є подолання мовного бар'єра, а процес вивчення іноземної мови має бути спрямованим на опанування передусім навичками іноземної усної мови, які можуть застосуватися в найтиповіших ситуаціях професійного спілкування.

Таким чином, іншомовна й міжкультурна комунікативна компетенція є важливою складовою частиною професійної підготовки студентів спеціальності «Правоохоронна діяльність». Метою такої підготовки є формування іншомовної комунікативної та соціокультурної компетентності для виконання професійних завдань і функцій в іншомовному середовищі, зокрема за участі іноземців.

На нашу думку, організація процесу навчання залежить від власного й пізнавального досвіду. Одним із методів ефективного подолання мовного бар'єра під час спілкування іноземною мовою є проведення спільних занять з іноземними студентами Державного університету «Житомирська політехніка». Метод моделювання ситуацій професійного мовного спілкування під час вивчення іноземної мови сприяє ефективній міжкультурній комунікації. Водночас майбутні правоохоронці можуть відшліфовувати навички професійного спілкування іноземною мовою з іноземними громадянами. Таке живе спілкування підвищує професійну мотивацію та розвиток професійної спрямованості особистості студентів спеціальності «Правоохоронна діяльність» у процесі викладання іноземної мови.

Дієвим методом формування іншомовної комунікативної компетентності студентів-правоохоронців, в також правознавців і лінгвістів, є проведення спільних відкритих лекцій викладачем-носієм іноземної мови. Так, у Державному університеті «Житомирська політехніка» на постійній основі працює іноземна викладачка з міжнародним досвідом викладання Умезава Ханакі, доктор філософії з міжнародних відносин, професор кафедри права й правоохоронної діяльності. В умовах пандемії та дистанційного навчання відкриті лекції професорки з Японії проходять в онлайн-форматі, проте вони засвідчують свою ефективність під час вивчення як іноземної мови, так і дисциплін, пов'язаних із міжнародним правом. Так, одна з лекцій Умезава Ханакі була присвячена миротворчій діяльності Організації Об'єднаних Націй.

Досить ефективним у процесі підготовки майбутніх правоохоронців виявився професійно орієнтований підхід до навчання іноземної мови. Під час занять ми практикуємо інтегроване навчання предметного змісту й мови – Content Language Integrative Learning (CLIL). Перебуваючи в тісній співпраці з викладачами кафедри права й правоохоронної діяльності, викладачі кафедри іноземних мов і кафедри теоретичної та прикладної лінгвістики Державного університету

«Житомирська політехніка», розвивають у студентів міжкультурну й професійну компетентності.

На всіх етапах формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх правоохоронців слід максимальною мірою створювати умови для професійного розвитку останніх. Оскільки правоохоронна діяльність має комунікативний характер, найбільш доцільним у навчанні іноземної мови є комунікативно орієнтований компетентнісний підхід [4, с. 35–39]. Формування іншомовної комунікативної компетентності під час навчання іноземної мови майбутніх правоохоронців повинно здійснюватися і в мовленнєво-комунікативному іншомовному середовищі, спрямованому на забезпечення максимальної релевантності мовленнєвої та професійної поведінки останніх [4, с. 35–39].

Варто також зазначити, що процес формування іншомовної комунікативної компетентності повинен ґрунтуватися на таких засадах: 1) відповідність, адекватність організаційних форм і засобів навчання змісту професійної діяльності; 2) організація активної та самостійної діяльності тих, хто навчається, в процесі опанування ними професійними знаннями, вміннями, навичками; 3) формування в тих, хто навчається, прийомів розумової діяльності й опанування ними новими й ефективнішими способами діяльності на професійному матеріалі; 4) організація процесу навчання з урахуванням власного й пізнавального досвіду тих, хто навчається; 5) підвищення професійної мотивації та розвиток професійної спрямованості особистості тих, хто навчається [4, с. 35–39].

Висновки і пропозиції. У результаті теоретичного аналізу досліджуваної проблеми окреслено значущість формування іншомовної комунікативної компетентності студентів спеціальності «Правоохоронна діяльність» у закладах вищої освіти. Наголошено на значущості іноземної мови як основного засобу міжнародної комунікації, що характеризує досконалу професійну діяльність студентів. З'ясовано, що одним із найголовніших завдань іншомовної підготовки майбутніх правоохоронців є подолання мовного бар'єра, а процес вивчення іноземної мови має бути спрямованим на опанування передусім навичками іноземної усної мови, які можуть застосуватися в найтиповіших ситуаціях професійного спілкування.

У процесі наукового пошуку виокремлено ефективні методи формування іншомовної комунікативної компетентності студентів спеціальності «Правоохоронна діяльність» у закладах вищої освіти (проведення спільних занять з іноземними студентами Державного університету «Житомирська політехніка», моделювання ситуацій професійного мовного спілкування, проведення спільних відкритих лекцій викладачем-носієм іноземної мови).

Зазначені в статті особливості формування іншомовної комунікативної компетентності студентів спеціальності «Правоохоронна діяльність» у закладах вищої освіти не є вичерпними й остаточною. Подальшої наукової інтерпретації потребує створення науково-методичної бази для підготовки студентів спеціальності «Правоохоронна діяльність» і розробка інтегрованих курсів для підготовки таких фахівців.

Список використаної літератури:

1. Бігич О.Б. Професійно орієнтований підхід до навчання іноземної мови як непрофільної дисципліни. *Іншомовна підготовка працівників правоохоронних органів і сектору безпеки* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 24 квітня 2018 року. Київ : Національна академія прокуратури України, 2018. 126 с.
2. Волкова Л.В. Полікультурний компонент професійної компетентності фахівців правоохоронних органів *Іншомовна підготовка працівників правоохоронних органів і сектору безпеки* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 24 квітня 2018 року. Київ : Національна академія прокуратури України, 2018. 126 с.
3. Галдецька І.Г. Роль підручника в процесі іншомовної підготовки працівників правоохоронних органів. *Іншомовна підготовка працівників ОВС та фахівців із права* : тези доп. ІХ Міжвузівської наук.-практич. Інтернет конф., м. Київ, 25 квітня 2019 року / ред. кол. : В.В. Черней, С.С. Чернявський, І.Г. Галдецька та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2019. С. 15–16.
4. Дягілева Л.Д. Питання мовної підготовки майбутніх правоохоронців в нових умовах професійної діяльності. *Актуальні наукові дослідження в сучасному світі* : збірник наукових трудов ХІV Міжнарод. науч. конф., г. Переяслав-Хмельницький, 26–27 лютого 2016 г. Переяслав-Хмельницький, 2016. Вып. 6 (14). Ч. 10 С. 35–39. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/1329>.
5. Кривич М.Л., Комарова О.С. Трансформація підходів до відомчої іншомовної освіти. *Іншомовна підготовка працівників правоохоронних органів і сектору безпеки* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 24 квітня 2018 року. Київ : Національна академія прокуратури України, 2018. С. 56–58.
6. Мельнікова Т.В. Іншомовна та міжкультурна комунікативна компетенція як складова професійної підготовки працівників правоохоронних органів та сектору безпеки. *Іншомовна підготовка працівників правоохоронних органів і сектору безпеки* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 24 квітня 2018 року. Київ : Національна академія прокуратури України, 2018. С. 70–71.

Haidai I., Kovalchuk I., Sukhovetska S., Khorosh O. Peculiarities of foreign language communicative competence formation of students specialty “Law Enforcement” in higher education institutions

This article examines the features of foreign language communicative competence formation of students majoring in “Law Enforcement” in higher education. As a result of the theoretical analysis of the researched problem the significance of formation of foreign language communicative competence of students of the specialty “Law Enforcement” in higher education institutions is outlined. The importance of a foreign language as the main means of international communication, which characterizes the perfect professional activity of students is emphasized. It was found that one of the main tasks of foreign language training for future law enforcement officers is to overcome the language barrier, and the process of learning a foreign language should be aimed primarily at mastering foreign oral skills that can be used in the most typical situations of professional communication.

In the process of scientific research effective methods of formation of foreign language communicative competence of students majoring in “Law Enforcement” in higher education institutions (conducting joint classes with foreign students of the Zhytomyr Polytechnic State University, modeling situations of professional language communication, conducting joint open lectures by a foreign language teacher).

It was found that the most appropriate in teaching a foreign language to future law enforcement officers is a communicative-oriented competent approach, as law enforcement is communicative. It is investigated that the organization of the learning process depends on one’s own and cognitive experience. Researchers consider the increase of professional motivation and the development of professional orientation of the individual, which are realized in the process of teaching a foreign language to students majoring in “Law Enforcement”. The authors outline the principles on which the process of formation of foreign language communicative competence in students majoring in “Law Enforcement” should be based.

It was proved that a professionally oriented approach to foreign language teaching, named Content Language Integrative Learning (CLIL), is effective in the process of training future law enforcement officers.

Key words: *competence, foreign language communicative competence, foreign language, law enforcement, higher education institutions.*